

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ

доктор юридичних наук,

професор

Руслан СЕРБИН

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 24 вересня 2024 року, протокол № 21.

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності НАВС від 15 червня 2026 року

Присутні:

проректор, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Тарасенко О.С.;

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності ННПД: завідувач лабораторії, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Вознюк А.А. (голова засідання, рецензент); головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Вербенський М.Г.; провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Тичина Д.М.; провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Грібов М.Л.; провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Шаповалова А.О.; провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Брисковська О.М.; старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Бурак М.В.; старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Ботнаренко І.А.;

відділ організації наукової діяльності: провідний науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук, старший дослідник Бондар С.В.; провідний

науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Севрук В.Г.; провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Павленко С.О.;

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антощук А.О.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М. (*науковий керівник*); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б. (*рецензент*); доцент кафедри, доктор філософії за спеціальністю 081 Право Лісіцький А.В.;

кафедра кримінального процесу: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Таран О.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Римарчук О.В.

кафедра оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор Герасименко Л.В.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Василичук В.І.;

кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННЕКІ: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М., професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Свобода Є.Ю., професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Воробей О.В., професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Приходько Ю.П.

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури: доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Тихонова О.В.

Були присутні 11 докторів наук та 14 кандидатів наук (докторів філософії за спеціальністю 081 Право) за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації здобувачки науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності НАВС Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, щодо її рекомендації до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Здобувачку Чечотку Ірину Романівну, яка доповіла про результати дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обґрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення.

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою чинників. По-перше, узгодження кримінального провадження з міжнародними та європейськими

стандартами узгоджується з пріоритетними напрямками розвитку нашої держави, що визначено в нормативно-правових актах України. По-друге, залучення можливостей криміналістики сприяє розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, досягненню завдань кримінального провадження та реалізації профілактичної функції. По-третє, неповнолітній як особливий учасник кримінального провадження потребує індивідуального підходу для максимального забезпечення його прав, свобод і законних інтересів, а також для ефективної реалізації поставлених завдань у кримінальному провадженні. По-четверте, сфера криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх полягає в постійному розвитку й удосконаленні, зокрема завдяки постійній інтеграції наукового знання, розвитку науково-технічного прогресу.

Статистичні дані щодо кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, викликають занепокоєння. Комплексний аналіз статистичних даних засвідчує доволі високі показники кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, передусім віком 16–17 років (близько 70 %), що створює загрози щодо переходу злочинності дитячої до дорослої, системної антисоціальної деформації особистості.

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх реалізується в особливому, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України порядку. Ідеться про формування цілісної системи ювенальної юстиції, яка максимально враховуватиме права, свободи та законні інтереси неповнолітніх учасників кримінального провадження. Нині в нашій державі реалізується Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р.

Неповнолітній у кримінальному провадженні, у разі вчинення кримінального правопорушення, перебуває «у конфлікті із законом», може набувати правового статусу підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачено застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Саме на цю категорію неповнолітніх буде спрямовано нашу увагу в дисертаційному дослідженні. Однак під час учинення кримінального правопорушення та в межах виконання завдань розслідування неповнолітній «у конфлікті із законом» може взаємодіяти з неповнолітнім «у контакті із законом», а саме неповнолітнім потерпілим, свідком, тож аспекти цієї проблематики охоплені предметом дослідження.

З огляду на численні зміни правового та суспільного життя держави, процес кримінального провадження щодо неповнолітніх зазнає постійних змін й удосконалення, що потребує посиленої уваги дослідників. Важливим є належне криміналістичне забезпечення цієї сфери. Окреслені й інші обставини засвідчують актуальність наукового дослідження.

Мета дослідження полягала у формуванні теоретичних положень і практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- висвітлити стан наукової розробленості проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- систематизувати правові засади криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- розглянути досвід іноземних країн щодо криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх і запропонувати напрями його впровадження в національну правозастосовну практику;
- окреслити зміст техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- проаналізувати зміст тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- з'ясувати зміст методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- запропонувати шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом дотримання міжнародних і європейських стандартів;
- визначити шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом підвищення ефективності взаємодії.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері діяльності органів досудового розслідування під час криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Предмет дослідження – це криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: методи формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування); спеціально-правові методи: порівняльно-правовий, догматичний (формально-логічний), системно-структурний, метод системного аналізу, статистичний, соціологічний.

Емпіричну базу дослідження становили аналітичні звіти, статистичні узагальнення Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України, Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України за 2021–2025 роки та січень–квітень 2026 року; статистичні, аналітичні матеріали та рішення Європейського суду з прав людини за період 2015–2025 років і січень–квітень 2026 року; вироки Єдиного державного реєстру судових рішень за 2014–2025 роки; результати анкетування 190 слідчих, 63 спеціалістів-криміналістів підрозділів Національної поліції України, 50 прокурорів, 52 працівників Експертної служби МВС України, 35

суддів судів загальної юрисдикції. Емпіричні дослідження проводили в усіх регіонах України. Використано особистий практичний досвід авторки в правоохоронних органах України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому сформовано теоретичні положення та практичні рекомендації з питань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, визначено низку положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну, зокрема:

вперше:

– систематизовано міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх: ефективність роботи органу досудового розслідування та прокурора з огляду на дотримання прав дитини; оперативність досудового розслідування; проведення процесуальних дій спеціально уповноваженими ювенальним слідчим, дізнавачем, прокурором; залучення захисника з моменту встановлення причетності неповнолітнього до вчинення кримінального правопорушення; призначення законного представника з огляду на думку неповнолітнього; роз'яснення доступним способом неповнолітньому підозрюваному інформації про права й обов'язки; залучення до проведення огляду місця події залежно від слідчої ситуації спеціалізованої пересувної лабораторії Експертної служби МВС, спеціалізованої пересувної криміналістичної лабораторії Національної поліції України (НПУ), судово-медичного експерта, психолога, педагога, працівника служби у справах дітей, інших компетентних суб'єктів; застосування комплексу заходів щодо недопущення травматизації неповнолітнього під час процесуальних дій; забезпечення допиту неповнолітнього під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею; проведення процесуальних дій в умовах, дружніх до дитини, за методикою «зелена кімната», у спеціально облаштованому приміщенні, на базі спеціально облаштованих приміщень центрів з надання безоплатної правничої допомоги; встановлення даних, які характеризують неповнолітнього, його батьків, щодо умов проживання та виховання, наявності негативного впливу в сім'ї, дорослих підбурювачів, ставлення до вчиненого, застосування заходів реагування тощо;

– запропоновано пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами: прокурором (участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, їх безпосереднє проведення прокурором, виконання доручень і вказівок прокурора, прийняття основних процесуальних рішень); спеціалістом-криміналістом (виконання завдань щодо збирання, дослідження та використання криміналістично значущої інформації); працівниками Експертної служби МВС України (залучення як експертів шляхом призначення судової експертизи, як спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, консультативна діяльність); інспектором підрозділу ювенальної превенції (участь у реалізації профілактичних заходів, запобігання та припинення кримінальних протиправних діянь за участю неповнолітніх, надання допомоги

в розслідуванні відповідних фактів, участь у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого відповідно до ст. 496, 500 КПК України); психологом, педагогом і лікарем (залучення як спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, надання консультацій; заходи, спрямовані на надання допомоги дитині, яка перебуває «у конфлікті із законом»; залучення як експертів шляхом призначення судової експертизи) – для реалізації завдань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;

– надано пропозиції щодо розширення підстав залучення працівників Експертної служби МВС України як спеціалістів і спеціалізованої пересувної лабораторії як доповнення Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події (наказ МВС України від 3 листопада 2015 року № 1339) такою підставою залучення, як «вчинення неповнолітньою особою або щодо неповнолітньої особи тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення, пов'язаного із застосуванням насильства». Це сприятиме ефективнішому виявленню, вилученню та дослідженню криміналістично значущої інформації під час проведення огляду місця події та з метою виконання завдань кримінального провадження;

удосконалено:

– теоретичні засади та практичні рекомендації, які комплексно з позицій кримінального процесу і криміналістики має бути враховано під час кримінального провадження щодо неповнолітніх, втілюють найкращий досвід іноземних держав, на підставі вивчення досвіду реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (Австралія, Велика Британія, Канада, Грузія, Франція, Німеччина);

– напрями реалізації тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх шляхом реалізації тактичних прийомів, тактичних комбінацій, тактичних операцій та формування тактики проведення слідчих (розшукових) дій, з огляду на інноваційні підходи до реалізації поставлених завдань («процесуальне інтерв'ю»);

– тлумачення міжнародних стандартів криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, зокрема як вимог до діяльності уповноважених суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження щодо неповнолітніх і його криміналістичного забезпечення, що відповідають найкращим міжнародним, європейським зразкам і залучені до національної правотворчої та правозастосовної діяльності;

– теоретичні засади та практичні рекомендації стосовно підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, а саме: прокурором, психологом, педагогом, інспектором ювенальної превенції. З огляду на виконання завдань криміналістичного забезпечення розслідування, ключову увагу спрямовано на висвітлення

взаємодії з такими суб'єктами, як спеціаліст-криміналіст підрозділу криміналістичного забезпечення НПУ і працівник Експертної служби МВС України;

дістали подальшого розвитку:

– поняття «криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх», що з теоретичного погляду може бути схарактеризовано як окреме вчення науки криміналістики, спрямоване на формування наукового підґрунтя для застосовуваних криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності за динамічних умов, пов'язаних зі змінами законодавства, науково-технічним прогресом, реалізацією актуальних завдань суспільства та завдань кримінального провадження. З практичного погляду йдеться про застосування криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності в кримінальному провадженні, що реалізують правоохоронні органи (сторона обвинувачення), адвокатура (сторона захисту) і суд (органи правосуддя);

– система правових засад, що регулює криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, побудована відповідно до таких груп: нормативно-правові акти, які регламентують правовий статус неповнолітнього як особливого учасника кримінального провадження; нормативно-правові акти, що регламентують кримінальне провадження щодо неповнолітнього; нормативно-правові акти, які регламентують питання криміналістичного забезпечення кримінального провадження. Комплексний підхід дав змогу сформулювати пропозиції щодо врегулювання окресленої сфери правовідносин;

– обґрунтування позиції стосовно формування правових засад криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх як у контексті буквального тлумачення законодавства України, так і ширше – у контексті права як суспільного інституту, дотримання засад якого притаманне суспільству правової держави. Численні аспекти реалізації криміналістичного забезпечення, застосування різних техніко-криміналістичних засобів, прийомів, методів, тактичних прийомів та їх комплексів, запропонованих криміналістичних рекомендацій унаслідок неможливості «технічно» охопити всі аспекти такої діяльності відповідають не лише «букві» закону (положенням нормативно-правових актів), а й «духу» закону (праву);

– напрями реалізації техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на інноваційні підходи до виконання поставлених завдань: створення умов для проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх (застосування слідчих валіз і пересувних криміналістичних лабораторій різної комплектації; використання можливостей «зеленої кімнати»; проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням); фіксація перебігу й результатів проведення слідчих (розшукових) дій (підготовка протоколу та додатків (за обов'язковості відеозапису); проведення слідчих

(розшукових) дій у режимі відеоконференції; ведення і використання систем кримінальної реєстрації та криміналістичних обліків (профілактичний облік дітей, щодо яких заведено обліково-профілактичну справу; інформаційна підсистема «СЛІД» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»; криміналістичні обліки Експертної служби МВС України); залучення спеціальних знань, зокрема відповідних спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій, які використовують власний арсенал засобів техніко-криміналістичного забезпечення (участь спеціаліста-криміналіста, працівника Експертної служби МВС України, кінолога зі службовим собакою, вибухотехніка, спеціаліста у сфері інформаційних технологій, психолога, педагога, лікаря); залучення експертів і проведення експертиз (криміналістичних, товарознавчої, психологічної, судово-медичної, судово-психіатричної тощо);

– зміст методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, що полягає у формуванні криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми. Структура криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, має враховувати такі елементи: характеристика виду кримінального правопорушення, визначеного Кримінальним кодексом (КК) України; характеристика особи неповнолітнього правопорушника, інших криміналістично значущих елементів криміналістичної характеристики; типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, що обумовлюють алгоритм й особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; наступний етап розслідування; особливості використання спеціальних знань; питання взаємодії слідчого з іншими компетентними суб'єктами; реалізація профілактичної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й викладені в роботі положення, висновки та пропозиції впроваджено у:

– правозастосовну діяльність – для вдосконалення процесу криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;

– освітній процес – під час викладання навчальних дисциплін з криміналістики, підготовки навчально-методичних праць;

– науково-дослідну діяльність – для подальших досліджень проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в одинадцяти наукових працях, серед яких п'ять статей, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, шість тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій і семінару.

Після закінчення доповіді аспіранта присутніми були поставлені наступні питання:

Антошук А. О.: Поняття «криміналістичне забезпечення» у контексті діяльності з розслідування кримінальних правопорушень неодноразово було предметом наукових досліджень і вченими сформовано його різні тлумачення. Як Ви розумієте поняття «криміналістичне забезпечення» у контексті власного дослідження?

Відповідь Чечотка І.Р.: Дякую за запитання. Поняття «криміналістичне забезпечення» з теоретичного погляду схарактеризовано як окреме вчення науки криміналістики, що спрямовано на формування наукового підґрунтя для застосовуваних криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності за динамічних умов, пов'язаних зі змінами законодавства, науково-технічним прогресом, реалізацією актуальних завдань суспільства і завдань кримінального провадження. З практичного погляду має йтися про застосування криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності в кримінальному провадженні, які реалізують правоохоронні органи (сторона обвинувачення), адвокатура (сторона захисту) і суд (органи правосуддя). Власне криміналістичне забезпечення має таку структуру: теоретичною основою є загальна теорія криміналістики і три структурні елементи: криміналістична техніка (техніко-криміналістичне забезпечення), криміналістична тактика (тактико-криміналістичне забезпечення), криміналістична методика (методико-криміналістичне забезпечення). Слід підкреслити, що особливою є сфера реалізації криміналістичного забезпечення – кримінальне провадження щодо неповнолітніх.

Вознюк А.А.: У роботі вказується про вивчення іноземного досвіду криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх з метою визначення особливостей його залучення до національної правозастосовної практики. Які висновки отримано?

Відповідь Чечотка І.Р.: Дякую за запитання. Вивчено досвід реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження за участю неповнолітніх на прикладі низки іноземних держав (Австралія, Велика Британія, Канада, Грузія, Франція, Німеччина).

На підставі здійснених досліджень виокремлено засади, які комплексно з позицій кримінального процесу та криміналістики має бути враховано під час кримінального провадження щодо неповнолітніх, утілюють найкращий досвід провідних іноземних держав:

– слідчі й інші процесуальні дії за участю неповнолітньої особи мають проводити виключно спеціально уповноважені ювенальний слідчий, дізнавач, прокурор, які є компетентними та пройшли спеціалізоване навчання, а судовий розгляд таких справ має відбуватися в системі ювенальної юстиції;

– забезпечувати спілкування та проведення з неповнолітнім слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій в умовах дружнього середовища до

дитини, ураховуючи за необхідності особливі потреби певних категорій неповнолітніх – з інвалідністю, з особливостями розвитку, малолітніх;

– залучати можливості техніко-криміналістичного забезпечення, судових експертиз задля повного й об'єктивного з'ясування всіх обставин кримінального провадження за участю неповнолітніх.

Атаманчук В.М. Які особливості техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх?

Відповідь Чечотка І.Р.: Дякую за запитання. У роботі виокремлено напрями реалізації техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на інноваційні підходи до виконання поставлених завдань:

а) створення умов для проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх:

– використання слідчих валіз різної комплектації, пересувних криміналістичних лабораторій (містять комплекти пошукових засобів для роботи з трасологічними слідами, мікрооб'єктами, документами, трупом, біологічними слідами для ДНК-досліджень, комплекти фото- й відеотехніки, БПЛА, освітлювальну апаратуру, набори інструментів, пакувальних засобів, засоби зв'язку тощо);

– проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми в межах «зеленої кімнати», що відбувається згідно зі спеціально розробленою методикою, за комплексного техніко-криміналістичного забезпечення (укомплектовані терапевтичний зал і робоче приміщення, розділені «венетійським склом», належне освітлення, засоби відеозапису);

– пред'явлення для впізнання неповнолітнього підозрюваного поза візуальним спостереженням з метою реалізації процесуальних і тактичних завдань, що передбачає техніко-криміналістичне забезпечення;

б) фіксація перебігу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх:

– підготовка як протоколу, так і додатків до нього за техніко-криміналістичного забезпечення. Обґрунтовано обов'язковість застосування відеозапису під час проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітнім підозрюваним. Окрім загальних вимог, слід урахувувати тактичні особливості застосування відеозапису, пов'язані з недопущенням створення напруження, перешкоджання встановлення психологічного контакту, обмеження ініціативи неповнолітнього учасника слідчої (розшукової) дії;

– проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітнім у режимі відеоконференції за неможливості безпосередньої участі неповнолітнього в досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин (перебування на стаціонарному лікуванні, територіальна віддаленість тощо). Слід забезпечити наявність спеціальних технічних засобів та їх використання з дотриманням криміналістичних рекомендацій. Використання в дистанційному

досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій має забезпечувати належну якість зображення та звуку, а також інформаційну безпеку;

в) ведення систем кримінальної реєстрації та криміналістичних обліків. З огляду на соціально-демографічні дані та криміналістичні ознаки, ведуть і використовують під час розслідування:

– профілактичний облік і зняття з профілактичного обліку дітей, щодо яких заведено обліково-профілактичну справу;

– інформаційну підсистему «СЛІД», що належить до інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» Єдиної інформаційної системи МВС України;

– криміналістичні обліки Експертної служби МВС України;

г) залучення спеціальних знань, зокрема відповідних спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій, які використовують власний «арсенал» засобів техніко-криміналістичного забезпечення. Це спеціаліст-криміналіст, працівник Експертної служби МВС України, судово-медичний експерт, кінолог зі службовим собакою, вибухотехнік, спеціаліст у сфері інформаційних технологій, психолог, педагог та ін.

д) залучення експертів і проведення експертиз. Під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, проводять значну кількість експертних досліджень, з огляду на різноманіття їх класифікації та за умови відповідності експертній методиці: криміналістичні, товарознавчі, психологічні, судово-медичні, судово-психіатричні тощо.

Грібов М.Л.: У чому полягає зміст методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх?

Відповідь Чечотка І.Р.: Дякую за запитання. Методико-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх завдяки використанню власного інструментарію спрямоване на формування криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми. У криміналістичній методиці розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, формують алгоритм розслідування конкретного кримінального правопорушення, пропонують певні методи, засоби та прийоми діяльності. Така криміналістична методика ґрунтується на: даних криміналістичної характеристики визначених видів кримінальних правопорушень з акцентом на особі неповнолітнього правопорушника; з огляду на цю ключову обставину формують типові слідчі ситуації та алгоритми їх вирішення; уточнюють перелік обставин, що потребують встановлення; окреслюють напрями взаємодії слідчого з іншими учасниками розслідування, правоохоронними, державними органами, громадськими організаціями. Урахування даних криміналістичної методики розслідування визначає повноту й ефективність реалізації завдань кримінального провадження.

Комаринська Ю.Б.: Які заходи вже реалізовано в Україні щодо запозичення іноземного досвіду за напрямом удосконалення кримінального провадження щодо неповнолітніх?

Відповідь Чечотка І.Р.: Дякую за запитання. Обґрунтовано необхідність урахування змін, які відбулися останніми роками в системі кримінального судочинства щодо неповнолітніх та його криміналістичного забезпечення, реалізуються в практиці іноземних демократичних країн, що позначилося на підвищенні ефективності кримінального провадження та забезпеченні прав і свобод неповнолітніх.

Нині в Україні вже реалізовано значні кроки в напрямі запозичення іноземного досвіду, а саме шляхом упровадження такої форми відновного правосуддя, як медіація, правові засади якої, порядок проведення та принципи визначено в Законі України «Про медіацію» 2021 року. У кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх законодавство про застосування інституту примирення застосовують з особливостями, зокрема за участю в ньому законного представника та захисника неповнолітнього.

З 2019 року в Україні ювенальні прокурори на підставі спільного наказу Офісу Генерального прокурора та Міністерства юстиції України від 21 січня 2019 року № 172/5/10 упроваджують пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Метою цього проєкту є примирення неповнолітнього правопорушника з потерпілим; забезпечення відшкодування заподіяної шкоди; виведення неповнолітнього з кримінального провадження на ранніх стадіях і вжиття узгоджених заходів для його ресоціалізації.

У дисертації окреслені й інші заходи спрямовані на виконання положень низки міжнародних договорів, а саме: Конвенції про права дитини 1989 року, Європейської конвенції про здійснення прав дітей 1996 року, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротської конвенції) 2007 року, Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінських правил), 1985 року. Одним із ключових міжнародних нормативно-правових актів є Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010 року.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику.

Науковий керівник, доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М. Дисертація Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» є одним із перших монографічних досліджень в якому комплексно сформовано теоретичні положення та практичні рекомендації з питань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, визначено низку положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну.

У дисертаційній роботі на підставі вивчення наукових праць учених з'ясовано, що кримінальне провадження щодо неповнолітніх було предметом наукових досліджень. Однак недостатньо висвітленими є криміналістичні особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх, що засвідчує необхідність подальшого дослідження.

Обґрунтовано, що поняття «криміналістичне забезпечення» з теоретичного аспекту може бути схарактеризовано як окреме вчення науки криміналістики, що спрямоване на формування наукового підґрунтя для застосовуваних криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності за динамічних умов, пов'язаних зі змінами законодавства, науково-технічним прогресом, реалізацією актуальних завдань суспільства і завдань кримінального провадження. З практичного погляду має йтися про застосування криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності в кримінальному провадженні, які реалізують правоохоронні органи (сторона обвинувачення), адвокатура (сторона захисту) і суд (органи правосуддя). Власне криміналістичне забезпечення має таку структуру: теоретичною основою є загальна теорія криміналістики і три структурні елементи: криміналістична техніка (техніко-криміналістичне забезпечення), криміналістична тактика (тактико-криміналістичне забезпечення), криміналістична методика (методико-криміналістичне забезпечення). Особливою є сфера реалізації криміналістичного забезпечення – кримінальне провадження щодо неповнолітніх.

Комплексно проаналізовано правові засади криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Опрацьовано іноземний досвід криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх з метою визначення особливостей його залучення до національної правозастосовної практики. Вивчено досвід реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження за участю неповнолітніх на прикладі низки іноземних держав (Велика Британія, Канада, Республіка Грузія, Федеративна Республіка Німеччина). На підставі здійснених досліджень виокремлено засади, які комплексно з позицій кримінального процесу та криміналістики має бути враховано під час кримінального провадження щодо неповнолітніх, утілюють найкращий досвід провідних іноземних держав.

Виокремлено напрями реалізації техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на інноваційні підходи до реалізації поставлених завдань: створення умов для проведення слідчих (розшукових) дій; фіксація перебігу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій; ведення й використання даних систем кримінальної реєстрації та криміналістичних обліків; залучення спеціальних знань, зокрема відповідних спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій, які використовують власний арсенал засобів техніко-криміналістичного забезпечення; залучення експертів і проведення експертиз.

Визначено, що до засобів тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх належать тактичні прийоми, тактичні комбінації, тактичні операції, а також виокремлено тактику проведення слідчих (розшукових) дій. Зосереджено увагу на ключовому засобі тактико-криміналістичного забезпечення – тактичному прийомі. Окреслено тактичні прийоми, які реалізує слідчий щодо неповнолітнього підозрюваного, поведінка якого переважно характеризується протидією досудовому розслідуванню.

З'ясовано, що методико-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх має призначенням сформулювати криміналістичні методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми. Кожна криміналістична методика має вирізнятися як специфікою складу кримінального правопорушення, так й індивідуальним суб'єктом його вчинення (неповнолітнім), іншими криміналістично значущими ознаками. З огляду на дані практичних досліджень, акцентовано на побудові криміналістичних методик, які найчастіше вчинюють неповнолітні та мають підвищений ступінь суспільної небезпечності. Ідеться про формування криміналістичної методики розслідування крадіжок, грабежів, розбоїв, хуліганства, кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків тощо.

Обґрунтовано пропозицію стосовно доцільності включення до структури криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми таких питань: взаємодії слідчого із правоохоронними, державними органами, закладами освіти, громадськими організаціями; профілактичної діяльності слідчого й інших компетентних суб'єктів щодо попередження злочинності неповнолітніх.

На підставі результатів теоретичних й емпіричних досліджень сформовано міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Висвітлено проблематику вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом підвищення ефективності взаємодії слідчого з такими суб'єктами, як прокурор, психолог, педагог, лікар, інспектор ювенальної превенції. У контексті виконання завдань криміналістичного забезпечення розслідування увагу зосереджено на таких суб'єктах взаємодії, як спеціаліст-криміналіст підрозділу криміналістичного забезпечення Національної поліції України та працівник Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України.

Встановлено, що кримінальне провадження щодо неповнолітніх має особливості, які відрізняють його від загального порядку, визначеного кримінальним процесуальним законодавством. Ефективність кримінального провадження щодо неповнолітніх залежить від його комплексного криміналістичного забезпечення, з огляду на традиційні криміналістичні засоби, методи та прийоми, а також криміналістичні інновації.

Дисертаційна робота виконана самостійно, характеризується внутрішньою логічною послідовністю, науковою аргументацією та структурною завершеністю. Структура дисертації відповідає поставленій меті і завданням дослідження, забезпечуючи повне розкриття її предмету.

З огляду на викладене дисертаційна робота Чечотки Ірини Романівни «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить науково обґрунтовані результати, що мають теоретико-прикладне значення для розвитку науки кримінального процесуального права та криміналістики, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Доктор юридичних наук, професор Вознюк А.А. Актуальність і наукова новизна теми дисертаційного дослідження Чечотки І.Р. «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» не викликає сумнівів. Окремі аспекти цієї проблеми розкривалися у наукових працях, однак комплексне опрацювання не отримало належного висвітлення.

Дисертація виконана відповідно до Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р.; Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1155-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 року № 109); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 21 травня 2024 року № 326). Тема дисертації затверджена Вченою радою НАВС 24 вересня 2024 року (протокол № 21).

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, застосування яких забезпечило всебічне, повне та об'єктивне пізнання проблематики дослідження.

Таким чином дисертаційна робота Чечотки Ірини Романівни на тему «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» є самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою.

Дисертація відповідає спеціальності 081 Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44) та може

бути подана до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх має особливості, які відрізняють його від загального порядку, визначеного кримінальним процесуальним законодавством. Ефективність кримінального провадження щодо неповнолітніх залежить від його комплексного криміналістичного забезпечення, що враховує як традиційні криміналістичні засоби, методи та прийоми, так і криміналістичні інновації. На висвітлення зазначених питань спрямоване дослідження авторки.

Висновки і рекомендації, сформульовані за змістом дисертації та публікацій здобувачки, відрізняються важливим значенням для подальшого розвитку наукових досліджень і практичної діяльності органів досудового розслідування та прокуратури.

Оцінюючи у цілому позитивно дослідження Чечотки Ірини Романівни, слід зауважити, що вказані дискусійні положення, які були нами окреслені під час попереднього засідання наукової лабораторії автором були враховані. Ураховуючи наведене, дисертаційна робота Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» є самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою.

Робота містить науково обґрунтовані результати, які в комплексі вирішують наукове завдання із отримання нових результатів у формі наукових висновків щодо предмету дослідження.

У загальному дисертація відповідає спеціальності 081 Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44) та може бути подана до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор юридичних наук, професор Севрук В.Г.; доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Грібов М.Л.; доктор юридичних наук, професор заслужений юрист України Василичук В.І.; провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Павленко С.О.; кандидат юридичних наук, доцент Антощук А.О.; кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М., кандидат юридичних наук, доцент Свобода Є.Ю.

Чечотка І.Р. висловила виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку її дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та

професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції її подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації щодо дисертації Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх»

Дисертація Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії за галуззю знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дослідження криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх обумовлена низкою чинників. По-перше, узгодження кримінального провадження з міжнародними та європейськими стандартами узгоджується з пріоритетними напрямками розвитку нашої держави, що визначено в нормативно-правових актах України. По-друге, залучення можливостей криміналістики сприяє розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, досягненню завдань кримінального провадження та реалізації профілактичної функції. По-третє, неповнолітній як особливий учасник кримінального провадження потребує індивідуального підходу для максимального забезпечення його прав, свобод і законних інтересів, а також для ефективної реалізації поставлених завдань у кримінальному провадженні. По-четверте, сфера криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх полягає в постійному розвитку й удосконаленні, зокрема завдяки постійній інтеграції наукового знання, розвитку науково-технічного прогресу.

Статистичні дані щодо кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, викликають занепокоєння. Згідно зі статистичними даними Офісу Генерального прокурора, 2024 року виявлено 1604 неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення (вік неповнолітніх: 14 років – 108 осіб; 14–15 років – 456 осіб; 16–17 років – 1040 осіб), 2025 року – 1670 неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення (вік неповнолітніх: 14 років – 141 особа; 14–15 років – 489 осіб; 16–17 років – 1040 осіб). За січень–квітень 2026 року виявлено 368 неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення (вік неповнолітніх: 14 років – 19 осіб; 14–15 років – 71 особа; 16–17 років – 182 особа) [29]. Комплексний аналіз статистичних даних засвідчує доволі високі показники кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, передусім віком 16–17 років (близько 70%), що створює

загрози щодо переходу злочинності дитячої до дорослої, системної антисоціальної деформації особистості.

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх реалізується в особливому, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України порядку. Ідеться про формування цілісної системи ювенальної юстиції, яка максимально враховуватиме права, свободи та законні інтереси неповнолітніх учасників кримінального провадження. Нині в нашій державі реалізується Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р.

Неповнолітній у кримінальному провадженні, у разі вчинення кримінального правопорушення, перебуває «у конфлікті із законом», може набувати правового статусу підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачено застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Саме на цю категорію неповнолітніх буде спрямовано нашу увагу в дисертаційному дослідженні. Однак під час учинення кримінального правопорушення та в межах виконання завдань розслідування неповнолітній «у конфлікті із законом» може взаємодіяти з неповнолітнім «у контакті із законом», а саме неповнолітнім потерпілим, свідком, тож аспекти цієї проблематики охоплені предметом дослідження.

З огляду на численні зміни правового та суспільного життя держави, процес кримінального провадження щодо неповнолітніх зазнає постійних змін й удосконалення, що потребує посиленої уваги дослідників. Важливим є належне криміналістичне забезпечення цієї сфери. Окреслені й інші обставини засвідчують актуальність наукового дослідження.

Теоретичною основою дисертації є наукові праці сучасних учених-криміналістів, що формують засади інституту криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень. Це роботи В. П. Бахіна, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. О. Гусевої, О. Л. Дульського, В. А. Журавля, А. П. Запотоцького, А. В. Іщенко, В. А. Колесника, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. Г. Лукашевича, О. В. Одерія, І. В. Пирого, М. В. Салтевського, Р. Л. Степанюка, В. М. Стратонова, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Д. М. Цехана, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, М. В. Шепітька, Б. В. Щура, В. В. Юсупова та ін.

Особливості реалізації кримінального провадження щодо неповнолітніх у контексті наук кримінального процесу та криміналістики висвітлено в напрацюваннях А. О. Антощука, Ю. О. Гресь, Ю. Б. Комаринської, М. В. Корнієнка, Г. Ю. Никітіної-Дудікової, А. О. Суворової та ін.

Однак проблематику криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх не досліджено на монографічному рівні, немає цілісних наукових і навчально-методичних праць за цим напрямом.

З огляду на зазначене, вбачається необхідність комплексного висвітлення проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, формування теоретичних засад і дієвих практичних рекомендацій у контексті сучасного стану реформування кримінального процесуального законодавства, оновлення теорії кримінального процесу та криміналістики, урахування інноваційних напрямів розвитку практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана відповідно до Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р.; Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1155-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 року № 109); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 21 травня 2024 року № 326).

Тема дисертації затверджена Вченою радою НАВС 24 вересня 2024 року (протокол № 21).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у формуванні теоретичних положень і практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- висвітлити стан наукової розробленості проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- систематизувати правові засади криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- розглянути досвід іноземних країн щодо криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх і запропонувати напрями його впровадження в національну правозастосовну практику;
- окреслити зміст техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- проаналізувати зміст тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- з'ясувати зміст методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- запропонувати шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом дотримання міжнародних і європейських стандартів;
- визначити шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом підвищення ефективності взаємодії.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері діяльності органів досудового розслідування під час криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Предмет дослідження – криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: *методи формальної логіки* (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування) надали можливість дослідити стан наукових досліджень з проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділ 1.1); виокремити напрями вдосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (розділ 3). У дослідженні використано *спеціально-правові* методи: *порівняльно-правовий* – під час аналізу норм національного й іноземного законодавства, міжнародних договорів, наукових категорій, визначень і підходів (підрозділи 1.3, 3.1, 3.2); *догматичний (формально-логічний)* – для висвітлення змісту основних понять дисертації: «криміналістичне забезпечення», «ювенальна юстиція», «зелена кімната», «дитина», «неповнолітній» (розділи 1, 2); *системно-структурний* – для формування алгоритмів виконання завдань техніко-, тактико- й методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (підрозділи 2.1–2.3); *метод системного аналізу* – для комплексного узагальнення складових криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (розділ 2); *статистичний* – задля підтвердження висновків дисертації статистичними даними, опрацювання емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації); *соціологічний* – для обґрунтування висновків дисертації результатами анкетування практичних працівників (у всіх розділах дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять аналітичні звіти, статистичні узагальнення Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України, Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України за 2021–2025 роки та січень–квітень 2026 року; статистичні, аналітичні матеріали та рішення Європейського суду з прав людини за період 2015–2025 років і січень–квітень 2026 року; вироки Єдиного державного реєстру судових рішень за 2014–2025 роки; результати анкетування 190 слідчих, 63 спеціалістів-криміналістів підрозділів Національної поліції України, 50 прокурорів, 52 працівників Експертної служби МВС України, 35 суддів судів загальної юрисдикції. Емпіричні дослідження проводили в усіх регіонах України. Використано особистий практичний досвід авторки в правоохоронних органах України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому сформовано теоретичні положення та практичні рекомендації з питань криміналістичного забезпечення

кримінального провадження щодо неповнолітніх, визначено низку положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну, зокрема:

вперше:

– систематизовано міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх: ефективність роботи органу досудового розслідування та прокурора з огляду на дотримання прав дитини; оперативність досудового розслідування; проведення процесуальних дій спеціально уповноваженими ювенальним слідчим, дізнавачем, прокурором; залучення захисника з моменту встановлення причетності неповнолітнього до вчинення кримінального правопорушення; призначення законного представника з огляду на думку неповнолітнього; роз'яснення доступним способом неповнолітньому підозрюваному інформації про права й обов'язки; залучення до проведення огляду місця події залежно від слідчої ситуації спеціалізованої пересувної лабораторії Експертної служби МВС, спеціалізованої пересувної криміналістичної лабораторії Національної поліції України (НПУ), судово-медичного експерта, психолога, педагога, працівника служби у справах дітей, інших компетентних суб'єктів; застосування комплексу заходів щодо недопущення травматизації неповнолітнього під час процесуальних дій; забезпечення допиту неповнолітнього під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею; проведення процесуальних дій в умовах, дружніх до дитини, за методикою «зелена кімната», у спеціально облаштованому приміщенні, на базі спеціально облаштованих приміщень центрів з надання безоплатної правничої допомоги; встановлення даних, які характеризують неповнолітнього, його батьків, щодо умов проживання та виховання, наявності негативного впливу в сім'ї, дорослих підбурювачів, ставлення до вчиненого, застосування заходів реагування тощо;

– запропоновано пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами: прокурором (участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, їх безпосереднє проведення прокурором, виконання доручень і вказівок прокурора, прийняття основних процесуальних рішень); спеціалістом-криміналістом (виконання завдань щодо збирання, дослідження та використання криміналістично значущої інформації); працівниками Експертної служби МВС України (залучення як експертів шляхом призначення судової експертизи, як спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, консультаційна діяльність); інспектором підрозділу ювенальної превенції (участь у реалізації профілактичних заходів, запобігання та припинення кримінальних протиправних діянь за участю неповнолітніх, надання допомоги в розслідуванні відповідних фактів, участь у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого відповідно до ст. 496, 500 КПК України); психологом, педагогом і лікарем (залучення як спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, надання консультацій; заходи, спрямовані на надання допомоги дитині, яка перебуває «у конфлікті із законом»; залучення як експертів шляхом призначення судової експертизи) –

для реалізації завдань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх;

– надано пропозиції щодо розширення підстав залучення працівників Експертної служби МВС України як спеціалістів і спеціалізованої пересувної лабораторії як доповнення Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події (наказ МВС України від 3 листопада 2015 року № 1339) такою підставою залучення, як «вчинення неповнолітньою особою або щодо неповнолітньої особи тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення, пов'язаного із застосуванням насильства». Це сприятиме ефективнішому виявленню, вилученню та дослідженню криміналістично значущої інформації під час проведення огляду місця події та з метою виконання завдань кримінального провадження;

удосконалено:

– теоретичні засади та практичні рекомендації, які комплексно з позицій кримінального процесу і криміналістики має бути враховано під час кримінального провадження щодо неповнолітніх, втілюють найкращий досвід іноземних держав, на підставі вивчення досвіду реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (Австралія, Велика Британія, Канада, Грузія, Франція, Німеччина);

– напрями реалізації тактико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх шляхом реалізації тактичних прийомів, тактичних комбінацій, тактичних операцій та формування тактики проведення слідчих (розшукових) дій, з огляду на інноваційні підходи до реалізації поставлених завдань («процесуальне інтерв'ю»);

– тлумачення міжнародних стандартів криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, зокрема як вимог до діяльності уповноважених суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження щодо неповнолітніх і його криміналістичного забезпечення, що відповідають найкращим міжнародним, європейським зразкам і залучені до національної правотворчої та правозастосовної діяльності;

– теоретичні засади та практичні рекомендації стосовно підвищення ефективності взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, а саме: прокурором, психологом, педагогом, інспектором ювенальної превенції. З огляду на виконання завдань криміналістичного забезпечення розслідування, ключову увагу спрямовано на висвітлення взаємодії з такими суб'єктами, як спеціаліст-криміналіст підрозділу криміналістичного забезпечення НПУ і працівник Експертної служби МВС України;

дістали подальшого розвитку:

– поняття «криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх», що з теоретичного погляду може бути схарактеризовано

як окреме вчення науки криміналістики, спрямоване на формування наукового підґрунтя для застосовуваних криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності за динамічних умов, пов'язаних зі змінами законодавства, науково-технічним прогресом, реалізацією актуальних завдань суспільства та завдань кримінального провадження. З практичного погляду йдеться про застосування криміналістичних засобів, методів і прийомів діяльності в кримінальному провадженні, що реалізують правоохоронні органи (сторона обвинувачення), адвокатура (сторона захисту) і суд (органи правосуддя);

– система правових засад, що регулює криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, побудована відповідно до таких груп: нормативно-правові акти, які регламентують правовий статус неповнолітнього як особливого учасника кримінального провадження; нормативно-правові акти, що регламентують кримінальне провадження щодо неповнолітнього; нормативно-правові акти, які регламентують питання криміналістичного забезпечення кримінального провадження. Комплексний підхід дав змогу сформулювати пропозиції щодо врегулювання окресленої сфери правовідносин;

– обґрунтування позиції стосовно формування правових засад криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх як у контексті буквального тлумачення законодавства України, так і ширше – у контексті права як суспільного інституту, дотримання засад якого притаманне суспільству правової держави. Численні аспекти реалізації криміналістичного забезпечення, застосування різних техніко-криміналістичних засобів, прийомів, методів, тактичних прийомів та їх комплексів, запропонованих криміналістичних рекомендацій унаслідок неможливості «технічно» охопити всі аспекти такої діяльності відповідають не лише «букві» закону (положенням нормативно-правових актів), а й «духу» закону (праву);

– напрями реалізації техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на інноваційні підходи до виконання поставлених завдань: створення умов для проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх (застосування слідчих валіз і пересувних криміналістичних лабораторій різної комплектації; використання можливостей «зеленої кімнати»; проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням); фіксація перебігу й результатів проведення слідчих (розшукових) дій (підготовка протоколу та додатків (за обов'язковості відеозапису); проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції; ведення і використання систем кримінальної реєстрації та криміналістичних обліків (профілактичний облік дітей, щодо яких заведено обліково-профілактичну справу; інформаційна підсистема «СЛІД» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»; криміналістичні обліки Експертної служби МВС України); залучення спеціальних знань, зокрема відповідних

спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій, які використовують власний арсенал засобів техніко-криміналістичного забезпечення (участь спеціаліста-криміналіста, працівника Експертної служби МВС України, кінолога зі службовим собакою, вибухотехніка, спеціаліста у сфері інформаційних технологій, психолога, педагога, лікаря); залучення експертів і проведення експертиз (криміналістичних, товарознавчої, психологічної, судово-медичної, судово-психіатричної тощо);

– зміст методико-криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, що полягає у формуванні криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми. Структура криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, має враховувати такі елементи: характеристика виду кримінального правопорушення, визначеного Кримінальним кодексом (КК) України; характеристика особи неповнолітнього правопорушника, інших криміналістично значущих елементів криміналістичної характеристики; типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, що обумовлюють алгоритм й особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; наступний етап розслідування; особливості використання спеціальних знань; питання взаємодії слідчого з іншими компетентними суб'єктами; реалізація профілактичної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й викладені в роботі положення, висновки та пропозиції впроваджено у:

– *правозастосовну діяльність* – для вдосконалення процесу криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (акт впровадження Головного слідчого управління НПУ від 5 червня 2025 року № 83217-2025);

– *освітній процес* – під час викладання навчальних дисциплін з криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18 лютого 2026 року № 22-ОП);

– *науково-дослідну діяльність* – для подальших досліджень проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18 лютого 2026 року № 23-НД).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях на науково-практичних заходах, серед яких такі: «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року), «Правоохоронна діяльність в умовах воєнного стану» (м. Івано-Франківськ, 21 жовтня 2025 року), «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану» (м. Київ, 28 листопада 2025 року), «Правова система, держава та суспільство в умовах сучасного законодавства» (м. Рівне, 5–6 грудня 2025 року), «Міжнародна та національна безпеки:

теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 16 березня 2026 року), «Забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану та мировідбудови» (м. Житомир, 23 квіт. 2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійного наукового дослідження, а висновки та пропозиції, представлені в роботі, є особистим внеском авторки.

У співавторстві опубліковано одну наукову статтю – «Сучасний стан і напрями розвитку криміналістичного забезпечення кримінального провадження», у якій внесок здобувачки становить 70 % і полягає у формулюванні визначення поняття криміналістичного забезпечення кримінального провадження, його сучасного тлумачення та виокремлення напрямів розвитку.

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в одинадцяти наукових працях, серед яких п'ять статей, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, шість тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій і семінару.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (208 джерел на 24 сторінках) і чотирьох додатків (на 36 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки, з них основного тексту – 208 сторінок.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Чечотка І. Р. Актуальні питання криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 138–145.

2. Чечотка І. Р. Тактико-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2025. № 75. С. 96–100.

3. Чечотка І. Р. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження за участю неповнолітніх: іноземний досвід та вітчизняна практика. *Європейський правничий часопис*. 2025. Вип. 9. С. 210–218.

4. Чечотка І. Р. Удосконалення криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх за напрямом дотримання міжнародних та європейських стандартів. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Т. 2. С. 247–253.

5. Чорноус Ю., Чечотка І. Сучасний стан і напрями розвитку криміналістичного забезпечення кримінального провадження. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 1 (71). С. 80–88.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Чечотка І. Р. Поняття і зміст криміналістичного забезпечення кримінального провадження. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 30 трав. 2025 р.). Хмельницький : Хмельн. ун-т упр. та права ім. Л. Юзькова, 2025. С. 188–190.

7. Чечотка І. Р. Методико-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Правоохоронна діяльність в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Івано-Франківськ, 21 жовт. 2025 р.). Івано-Франківськ : Ун-т Короля Данила, 2025. С. 133–136.

8. Чечотка І. Р. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану* : матеріали XIV міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 28 листоп. 2025 р.) / [редкол.: Р. А. Сербин, О. С. Тарасенко, І. І. Мотиль та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 560–564.

9. Чечотка І. Р. Правові засади кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Правова система, держава та суспільство в умовах сучасного законодавства* : матеріали наук.-практ. конф. (Рівне, 5–6 груд. 2025 р.). Одеса : Мол. вчений, 2025. С. 203–207.

10. Чечотка І. Р. Правовий статус дитини «у конфлікті із законом» у кримінальному провадженні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 16 бер. 2026 р.) до 60-річчя ДДУВС ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2026. Ч. I. С. 796-799.

11. Чечотка І. Р. Тактико-криміналістичні засоби у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. *Забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану та мировідбудови* : зб. наук. ст. за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 23 квітня 2026 р.) Житомир : Поліський національний університет, 2026. С. 40-43.

Характеристика особистості здобувача. Чечотка Ірина Романівна, 1975 року народження, освіта вища – юридична. Закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Правознавство». Також закінчила Луцький національний технічний університет за спеціальністю «Облік і аудит». Працювала помічником прокурора, заступником прокурора прокуратури Солом'янського району, керівником Київської міської прокуратури №9 Солом'янського району м. Києва та ін. Нині очолює Тренінговий центр прокурорів України. Науковий співробітник (0,25 ставки, за сумісництвом) науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Чечотки Ірини Романівни теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Чечотки Ірини Романівни відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Чечотки Ірини Романівни з теми «Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 25, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Головуючий -
завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Андрій ВОЗНЮК